

KATOLICKÝ SJEZD V KROMĚŘÍŽI A V OLMOUCI V ROCE 1901 V KONTEXTU NÁRODNOSTNÍCH SPORŮ¹

Jitka Jonová

Katolické sjezdy se staly velmi rozšířeným fenoménem od druhé poloviny 19. století. Představovaly jeden z projevů spolkové činnosti. Katolické sjezdy se měly stát nástrojem náboženské a mravní obnovy společnosti. Sjezdy obecně představovaly snahu demonstrovat státoprávní a kulturně politické postoje novým způsobem – spolkovou činností, která se od šedesátých let 19. století intenzivně rozvíjela na rovině společenské i profesní.² Při katolických sjezdech se věnovala pozornost jak náboženským aktivitám (mše svatá, společná modlitba apod.), tak také vzdělávacím, včetně sociálních a politických otázek.³

Církev byla přesvědčena o důležitosti sjezdové činnosti.⁴ Sama hierarchie si uvědomovala důležitost katolických sjezdů. Královéhradecký biskup Eduard Jan Nepomuk Brynych (1852–1902) v letech 1897 a 1902 uspořádal diecézní katolické sjezdy. Jeho přičiněním vzrostl i počet křesťanskosociálních spolků.⁵

¹ Studie vznikla v rámci projektu CMTF_2014_005 „Katolická církev na Moravě v průběhu 19. a 20. století“, uděleném v rámci studentské grantové soutěže Grantovou radou UP v Olomouci.

² Srov. EFMERTOVÁ, Marie C.: *České země v letech 1848–1918*. Praha 1998, s. 295.

³ Největší vliv na nárůst katolických spolků, sdružení a v neposlední řadě i politických stran měla encyklika Lva XIII. *Rerum novarum* z 15. května 1891, v níž církev zaujala oficiální stanovisko k sociální otázce. Encyklika neoslovila ani většinu dělnictva, zato měla velký ohlas u mladých kněží. Na jejím základě tedy byly zakládány křesťanské odbory, křesťanskosociální strany apod. Srov. *Rerum novarum*, encyklika Lva XIII. z 15. května 1891. In: *Sociální encykliky (1891–1991)*. Praha 1996, s. 19–56; McLEOD, Hugh: *Náboženství a lidé západní Evropy (1789–1989)*. Brno 2007, s. 140.

⁴ *O důležitosti a potřebě sjezdu katolického* (Řeč vlp. P. T. Šilingra OSA na schůzi katolicko-politické jednoty boskovské v Olešnici). In: První sjezd katolíků česko-slovanských v Brně 30. a 31. července, 1. srpna 1894 (dále jen První sjezd). Příloha k „Míru“, Brno 1894, s. 9.

⁵ Srov. KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin*. 2. Praha 1991, s. 222–223; POLC, Jaroslav V.: *Stručný přehled dějin českých a moravských diecézí po třicetileté válce*. Praha 1995, s. 62.

V roce 1894 se v Brně konal první sjezd českých katolíků,⁶ v roce 1901 pak uspořádal katolický sjezd olomoucký arcibiskup Theodor Kohn (1845–1915). Složitá národnostní situace přispěla k tomu, že se konal katolický sjezd zvlášť pro Němce a zvlášť pro Čechy. Sám arcibiskup Kohn dokonce při návštěvě Ad Limina v Římě žádal papeže Lva XIII. o encykliku o nacionalismu a jazykové otázce.⁷ Sjezd katolíků „olomoucké arcidiecéze a všech českoslovanských zemí“ byl uspořádán v Kroměříži 25.–27. srpna 1901 a v Olomouci ve dnech 7.–9. září byl pro Němce (Deutschen Katoliken Versammlung in Olmütz).⁸

Arcibiskupovo rozhodnutí uspořádat katolické sjezdy bylo oznámeno reskriptem z 2. listopadu 1900. S ohledem na své pracovní vytížení pověřil kanovníka Viléma Blažka, aby na přípravné práce dohlížel.⁹ S přípravami kroměřížského sjezdu se začalo na začátku od konce května 1901, místní přípravný výbor byl svolán z podnětu kanovníka Františka Taufera, který měl konání kroměřížského sjezdu na starosti.¹⁰ Příprava sjezdu se konala s plnou podporou arcibiskupa Kohna, který také přípravnému výboru vyprošoval Boží pomoc při přípravě.¹¹

V průběhu příprav bylo upuštěno od výzvy v novinách spolkům a studentstvu zda chtějí svoje zvláštní schůze mít na programu s odůvodněním, že pořádaný katolický sjezd nemá vyznívat politicky. Zároveň byla patrná snaha, aby sjezd nebyl příliš finančně náročný a mohly se ho tedy zúčastnit i méně majetní (vstupné se mělo vybírat jen na koncerty, za ubytování měla

⁶ *První sjezd*. Ten se udál ve znamení nápravy nedostatků panujících ve střední dělnické třídě a měl být osvěžením a posílením náboženského a mravního ducha v našem národě. Srov. VI. všeobecný sjezd katolíků českoslovanských v Olomouci. (12.–15. srpna 1911). ZAMYKAL, Ladislav (ed.): *Zpráva o průběhu sjezdovém*. Olomouc 1913, s. 2.

⁷ JONOVÁ, Jitka: *Arcibiskup Theodor Kohn a jeho postoj k národnostní otázce*. In: MAREK, Pavel a kol.: *Jan Šrámek a jeho doba*. Brno 2011, s. 151–161.

⁸ Srov. WANDRUSZKA, Adam – URBANITSCH, Peter: *Die Habsburgermonarchie 1848–1918*. Bd. IV. *Die Konfessionen*. Wien 1995, s. 208–209; HUBER, Kurt Augustinus: *Kirche in Mähren-Schlesien im 19. und 20. Jahrhundert. Strukturen, Probleme, Entwicklungen*. In: BAHLCKE, Joachim – GRULICH, Rudolf (Hrsg.): *Katholische Kirche und Kultur in Böhmen*. Münster 2005, s. 121.

⁹ Zemský archiv Opava (dále jen ZAO), pobočka Olomouc, fond Vilém Blažek, inv. č. 6, Olomouc 16. 1. 1901.

¹⁰ Od 27. 5. byl veden Protokol místního výboru v Kroměříži. 28. 5. pak byla svolána schůze na 30. května. ZAO, pobočka Olomouc, fond Katolický sjezd Arcidiecéze olomoucké v Kroměříži (dále jen Kat. sjezd Kroměříž), nezpracováno.

¹¹ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, Telegram 12. 6. 1901, nezpracováno.

být vybírána 1 koruna). Po sjezdu pak měla být vydána sjezdová publikace s příspěvky referentů apod.¹²

Jednotlivá rozhodnutí přípravného výboru byla konzultována s olomouckou konzistoří, tak je zpravidla přijala a dala další doporučení; např. požadovala, aby jako v německých zemích byli přizváni akademikové, a to konkrétně koleje Arnošta z Pardubic,¹³ výbor dbal na dodržování stanovených témat řečníky, vybírání měli být primárně řečníci z olomoucké arcidiecéze, odmítnuta měla být politická témata apod.¹⁴

Pozornost byla věnována i německým obyvatelům Kroměříže, měli být pozváni soukromými dopisy, nikoliv veřejně na plakátech. Podobně bylo usneseno, aby na německý sjezd katolíků do Olomouce byla vyslána z Kroměříže deputace. I když bylo politické vyznění sjezdu odmítnuto, k referátu o politických poměrech byl vyzván Mořic Hruban (zvažovalo se jeho zadání A. C. Stojanovi, nakonec mu byl přidělen referát o autoritě v církvi a státě).¹⁵ V průběhu přípravy doporučil místodržitelský rada Sedláček i hrabě Thun z obav o nepatřičné politické vyznění zrušit plánované téma „o politických poměrech v naší říši“.¹⁶ S arcibiskupskou konzistoří byla témata projednávána a zároveň mohli pořadatelé potvrdit, že většinově jsou voleni řečníci z olomoucké arcidiecéze (byl vypracován seznam vhodných osob za jednotlivé děkanáty).¹⁷

Postupně byl sestaven program pro účastníky, zajištění řečníci na sjezdové schůzi, ale také v neposlední řadě ubytování pro účastníky). Přihlašování účastníků se pak dělo prostřednictvím farních úřadů.¹⁸

Mezi řečníky měl být i Jan Šrámek, který se sám v červenci dotazoval na přípravné práce, zda na sjezdu bude věnována pozornost tématům, kte-

¹² ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, kniha, Zápis ze schůze z 25. 6. 1901, nezpracováno.

¹³ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, Weinlich, Olomouc 4. 7. 1901, nezpracováno.

¹⁴ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, Weinlich, 26. 7. 1901, nezpracováno.

¹⁵ Později však Hruban toto téma změnil na pojednání O významu a cílech katolických sjezdů. ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, Schůze 6. 7. 1901, nezpracováno.

¹⁶ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, Protokol schůze ze dne 17. 7. 1901, nezpracováno.

¹⁷ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, Zápis ze schůze 3. 8. 1901, nezpracováno.

¹⁸ Např. na schůzi 12. srpna s ohledem na blížící se termín konání sjezdu v Kroměříži bylo stanoveno nezbytné vybavení pro předsednictvo (včetně počtu psacích per a archů papíru). ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, nefoliováno, Zápis ze schůze 12. 8. 1901, nezpracováno.

rým se věnuje.¹⁹ Šrámkovy pozdější zdravotní obtíže znemožnily jeho pozvání.²⁰ Jiný z řečníků, František Nábělek, doporučoval, aby program byl sestaven účelně a nemařil se čas zbytečnostmi, jaké téma své přednášky navrhoval vztah rozumu, vědy a víry.²¹

Návrh programu z 8. srpna byl konzistoří schválen. Konzistoř však požadovala, aby vzhledem k tomu, že se nebude vybírat vstupné, bylo zabráněno, aby se do schůzí nedostaly „podvratné živly“. Vstupenku měly dostat tedy jen organizátorům známé osoby. Taktéž bylo vyzváno, aby papeži a státnímu sekretáři ohlášeno konání sjezdu (podepsaný latinský text měl být dodán konzistoři, která jej do Říma zašle). S ohledem na to, že Šrámek byl nemocen, mělo být upuštěno od snahy, aby na sjezdu vystoupil.²²

Podle stejných pravidel a požadavků jako sjezd v Kroměříži se připravoval i olomoucký sjezd.²³ Sám Kroměřížský sjezd vzbudil zájem i mezi Čechy v zahraničí, rozhodl se zúčastnit např. Vincenc Zapletal OP, profesor biblických studií ve švýcarském Fribourgu.²⁴

Sjezd²⁵ byl zahájen v neděli 25. srpna 1901 vyzváním Ducha svatého v kostele sv. Mořice a po požehnání se účastníci shromáždili ve dvoraně Květné zahrady, kde se konala zahajovací schůze. Počet účastníků měl být tak velký, že se do dvorany vešla asi jen desetina všech zúčastněných.

Při zahajovací řeči přivítal účastníky starosta Kroměříže, dr. Pištecký. Bylo přečteno papežské breve. Předsedou sjezdu byl zvolen kvasický starosta hrabě Jaroslav Thun, prvním místopředsedou se stal poslanec Mořic Hruban z Olomouce a druhým rolník František Lakomý z Křelova. Za katolíky německé národnosti jménem přípravného výboru německého sjezdu promluvil hrabě Stolberg, který prohlásil, že v hlavních jednacích tématech jsou Němci za jedno s Čechy, vždyť všichni jsou syny jedné církve. Poznamenal, že Němci jako katolíci nemohou chovat nenávisť vůči Čechům, vždyť by tím porušovali přikázání lásky k Bohu a bližním.²⁶

¹⁹ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, 30. 7. 1901, nezpracováno.

²⁰ Místo něj měl promluvit dr. Horský. ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, Zápis ze schůze 3. 8. 1901, nezpracováno.

²¹ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, 9. 8. 1901, nezpracováno.

²² ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, Blažek, Olomouc 12. 8. 1901, nezpracováno.

²³ ZAO, pobočka Olomouc, fond Vilém Blažek, kart. 1, inv. č. 6.

²⁴ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, Zápis ze schůze 16. 8. 1901, nezpracováno.

²⁵ Program sjezdu srov. Mír, 24. 8. 1901, s. 2.

²⁶ V novinách je také poznamenáno, že hrabě Stolberg mluvil česky, ač tento jazyk plyně neovládá. Srov. Našinec, 28. 8. 1901, č. 100, s. 1.

Byly také přečteny pozdravné telegramy a listy např. od pražského arcibiskupa Lva Skrbenského²⁷ či státního sekretáře kardinála Rampolly.²⁸ První přednášku měl biskup Bauer, který se věnoval tematice Ducha svatého. Následoval projev Mořice Hrubana, který mluvil o důležitosti a cílech katolických sjezdů a o myšlenke cyrilometodějské. Ve svém referátu postavil proti všenemeckému heslu „Pryč od Říma“ slovanské heslo „K Římu“. Po dalších pozdravných řečech následoval závěrečný referát Valouška o sociální otázce. Následoval koncert v kolonádě arcibiskupské zahrady.²⁹

V pondělí (26. 8. 1901) se účastníci v 7.30 setkali na Velkém náměstí, odkud se odebrali průvodem³⁰ do kostela sv. Mořice, kde byla slavena slavnostní pontifikální mše svatá. Od 9 hodin pak začal další sjezdový program, byly opět čteny pozdravné telegramy (např. od shromážděných na sjezdu v Lito-měřicích), dopoledne to byl referát dr. Nábělka o vědě a víře a dr. Neuschla o manželství a rodině.³¹

Třetí den sjezdu (27. 8. 1901) se dopoledne pracovalo v různých skupinách (např. misie, Charita, otázky rolnictva, živnostnictva apod.),³² které pak přednesly své rezoluce. Poté byly předneseny příspěvky dr. Horského o spolcích a příspěvek Štáblův o katolickém tisku. Na závěr se ujal slova arcibiskup Kohn, poděkoval všem za organizaci a zdařilý průběh sjezdu.³³ Při závěrečné řeči vyzdvihl osobnosti, které se navzdory okolnostem hrdě hlásily ke katolictví (maršál Villars, vojevůdce Radecký). Na zahájení bylo 20 000 účastníků, další den asi 12 000 a do posledního dne zůstalo 6 000.³⁴ V prosinci bylo

²⁷ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, Dolní Břežany 23. 8. 1901 – dopis, nepracováno.

²⁸ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, 21. 8. 1901, nepracováno.

²⁹ Srov. Našinec, 28. 8. 1901, č. 100, s. 1; Mír, 26. 8. 1901, s. 1.

³⁰ Pro průvod byla stanovena přesná pravidla, v čele šla hudba, následovaly různé katolické spolky a na závěr šli jednotlivci, další hudební tělesa pak byla rozdělena rovnoměrně po celém průvodu. Pro dozor nad pořádáním průvodu byl určen p. Petr Řičánek. Srov. ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, kniha, Zápis ze schůze z 12. 8. 1901, nepracováno.

³¹ Srov. Našinec, 28. 8. 1901, č. 100, s. 2; Mír, 27. 8. 1901, s. 1–4.

³² Srov. HUBER: *Kirche in Mähren-Schlesien im 19. und 20. Jahrhundert*. In: *Katholische Kirche und Kultur in Böhmen*, s. 121.

³³ Původně byl na závěr plánován ještě banket, ale organizační výbor jej na schůzi 17. 7. 1901 zrušil, protože považoval zakončení sjezdu arcibiskupovým proslovem za důstojnější, pořádání banketu by také představovalo velké obtíže a nebylo by možné zaručit jeho vhodný průběh. ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, kniha, Zápis ze schůze z 17. 7. 1901, nepracováno.

³⁴ Srov. Našinec, 28. 8. 1901, č. 100, s. 3; Mír, 28. 8. 1901, s. 1–4; BOTEK, František – KLEIBER, Albert: *Facta loquuntur*. Olomouc 1903, s. 75–80. Podrobnější znění projevů srov. Našinec, 30. 8. 1901, s. 1–2.

rozhodnuto, že k hotové tiskové zprávě bude arcibiskupu Kohnovi zasláno věnování a poděkování za rozhodnutí o uspořádání sjezdu a uhrazení sjezdových výloh.³⁵ Texty referátů přednášející po sjezdu zasílali organizátorům, byly často přetiskovány v novinách.³⁶ Vzhledem k tomu, že někdy v novinách byly otištěny promluvy zkomoleně (bez podkladů od řečníka), u tiskové zprávy se dbalo na správnost a prováděly se korektury.³⁷

Olomoucký sjezd³⁸ německých katolíků se započal v sobotu 7. září 1901, kdy ráno se ubíral průvod spolků a dalších účastníků do katedrály, kde byla pontifikální mše svatá a vzývání Ducha svatého. Na zahajovací schůzi byl předsedou zvolen hrabě Stolberg a místopředsedy Albert Kleiber z Kroměříže, Fuchs z Opavy a Opil z Olomouce. Během konání sjezdu byly předneseny pozdravy a schváleny rezoluce o církevním umění, hudbě a školství. K církevnímu umění měl referát František Botek, o hudbě Kurka.

V neděli ráno byla slavnostní pontifikální mše svatá sloužená arcibiskupem Kohnem. První referát měl Aueracher s tématem „Bez náboženství není stát možným.“ Byly schváleny rezoluce o katolických spolcích a sociální otázce. O nedostatku autority mluvil učitel Moser z Vídně. Následovala volba komisaře pro konání příštího sjezdu, jímž byl zvolen generální vikář Weinlich. Závěrečnou řeč měl arcibiskup Kohn.³⁹ Na 9. září pak byla plánována pouť na Svatý Kopeček. Účastníků sjezdu bylo tolik, že se museli rozdělit na dvě skupiny, jedna byla v chrámu sv. Michaela a druhá v kněžském semináři. Sjezdu se účastnilo asi 8 000 osob a pouti na Svatý Kopeček pak 1000 poutníků.

Arcibiskupův sekretář František Botek hodnotil sjezd jako zdařilý, ačkoliv městská rada olomoucká měla dělat vše možné, aby konání sjezdu znemožnila nebo alespoň znesnadnila.⁴⁰ Poslední poznámka naznačuje, že ne vše bylo v pořádku. Ačkoliv oba uspořádané sjezdy byly skutečně velmi úspěšné, zhoršení nastalo v postavení arcibiskupa Kohna v arcidiecézi.

V červenci 1901 se skutečně objevily první znepokojivé zprávy o olomoucké arcidiecézi. Nuncius Taliani referoval, že arcibiskup dává příliš na odiv svoji štedrost a to způsobuje nenávisť až odpor vůči tomuto prelátovi.

³⁵ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, Kroměříž 22. 12. 1901, nezpracováno.

³⁶ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž, texty projevů určené k tisku, nezpracováno.

³⁷ ZAO, pobočka Olomouc, fond Kat. sjezd Kroměříž ZAO, nezpracováno. Na zkomolení svého projevu v Míru si stěžoval biskup Bauer, 25. 12. 1901.

³⁸ Program sjezdu srov. Olmützer Zeitung, 27. 8. 1901, s. 1.

³⁹ Srov. Mír, 14. 9. 1901, s. 1. Text řeči arcibiskupa Mír, 21. 9. 1901, s. 1.

⁴⁰ Srov. BOTEK, F. – KLEIBER, A.: c. d., s. 74–75.

vi. Jako příklad hodný pozornosti státnímu sekretáři uvádí generální vizitaci šternberského děkanátu.⁴¹ Zde mělo dojít k projevům nepřátelství ze strany místního obecního představenstva. Nepřátelství vůči arcibiskupovi mělo dle nuncia narůstat natolik, že dokonce dochází k veřejným projevům nepřátelství vůči arcibiskupu Kohnovi podobně jako při uvedené vizitaci. Češi měli mít pocit, že se jich arcibiskup nedostatečně zastává. Této skutečnosti měly využívat liberálně orientované noviny k útokům proti církvi. Zvláště Neue Freie Presse ve svém článku zmiňovalo nevoli, kterou vyvolává jednání současného arcibiskupa. Srovnává Kohna a jeho předchůdce, kardinála Fürstenberga. Kohn měl svoji dobročinnost příliš stavět na odiv. Toto namísto vděčnosti zapříčiňovalo nevraživost. Podle nuncia situaci arcibiskupa zhoršovala i národnostní spory. Ačkoliv Němci měli být národnostně v menšině, vyžadovali přístup, jako by byli většinou, tyto národnostní třenice pak zavdávaly podněty ke sporům jak na veřejnosti, tak i v církvi. Situace nuncius považoval za velice delikátní a složitou a navzdory klidu a energickému přístupu arcibiskupa Kohna se situace v diecézi zhoršila. Dále uvedl, že pražské noviny Katolické listy zmiňovaly, že český klérus na Moravě měl být v opozici vůči plánovanému katolickému sjezdu v Olomouci. Rovněž bylo uvedeno, že opozice proti Kohnovi se měla formovat i kvůli jeho přílišnému zaujetí pro církevní majetek. Na okraji bylo připsáno: „Možná je to také tím, že mons. Kohn je opravdu příliš tvrdý vůči všem a zvláště kléru, což se projevuje tím, že se chová více jak tyran než jako otec. A také pro to nejen Němci vystupují proti němu, ale stává se faktem, že klérus jak český tak německý jej nemá v lásce.“⁴²

V době konání katolického sjezdu v Kroměříži referoval nuncius, že se v denním tisku dozvídal o nevoli, s kterou katolické sjezdy vnímali liberálové, měli je považovat za demonstraci katolicismu. Tehdy se jednalo o sjezdy v Litoměřicích, Olomouci a Kroměříži. Katolické sjezdy popisoval jako hojně navštěvované. To, že vyvolávaly odpor liberálů, nepřekvapilo, vždyť se na sjezdech vyhlašoval nesouhlas s hnutím Los von Rom. V Litoměřicích uspořádali liberálové protidemonstraci, ale ta byla uklidněna policií. Kroměřížský sjezd označil jako početnější než litoměřický, účast měla být asi 12 000 osob. Uvádí, že i v Kroměříži měl být učiněn pokus o narušení sjezdu.⁴³

⁴¹ Probíhal 7.–22. července 1901. Srov. např. Mír, 20. 7. 1901, s. 1. Zmíněna je např. neúčast starosty v Hnojicích.

⁴² Archivio Segreto Vaticano, Città del Vaticano (dále jen ASV), fond Arch. Nunz. Vienna. Borso 698, f. 363r–364v, Taliani, 23. 7. 1901.

⁴³ ASV, fond Arch. Nunz. Vienna. Borso 701, f. 460r–461r, Taliani, 26. 8. 1901.

Na začátku září 1901 referoval nuncius o hnutí Los von Rom ve vztahu ke konaným katolickým sjezdům. Katolické sjezdy považoval za možnou demonstraci pravověří vůči hnutí Los von Rom nebo starokatolictví. Olomoucký sjezd měl být shromážděním německých věřících, ale podle nuncia arcibiskup Kohn organizoval tento sjezd grandiózním způsobem, což dráždilo liberály, kteří proto pořádali demonstrace. Olomoucká městská rada se nejprve měla podílet na přípravě sjezdu, ale na poslední chvíli byla vylekána germanofilskou demonstrací, proto od podílu na přípravách odstoupila. Neue Freie Presse (označen jako prožidovské periodikum) měl poznamenat, že také Řím není spokojen s působením olomouckého ordináře, což má vysvětlovat opožděné požehnání od papeže. Liberálové měli považovat sjezd za katolickou demonstraci a označovat jej jako „klerikální hry“.⁴⁴

V den ukončení katolického sjezdu v Olomouci započal nuncius svůj list zprávou, že se různým liberálům od socialistů pro demokraty nepodařilo zabránit obrovské demonstraci víry a oddanosti katolickému náboženství, které byly vyjádřeny na katolickém kongresu v Olomouci. Bojkot sjezdu byl neúspěšný. Arcibiskup měl k shromážděným u semináře proslov, v němž vyjádřil radost nad úspěšným průběhem sjezdu. Arcibiskup označil kongres za triumf víry. Celé město bylo plné katolíků z různých částí Moravy, soukromé domy i veřejné hotely byly naprosto přeplněné. Katolické spolky přicházely beze strachu do Olomouce, kterou ozdobily množstvím praporů. Hlavní shromáždění se muselo kvůli velkému množství účastníků rozdělit a to do dvou částí.⁴⁵ Všichni shromáždění proklamovali potřebu svobody a nezávislosti Svatého stolce, rokovali o úkolech katolíků ve veřejném životě a o dalších aktuálních otázkách. Zvláště se jednalo také o hnutí Los von Rom a o jeho agitaci, byly odmítnuty jeho myšlenky a proklamováno, že je možné být dobrým Němcem a zároveň věrným Římu. Moudře se podařilo zabránit antiklerikálním provokacím. Byly zaslány holdovací telegramy papeži, císaři a arcivévodovi nástupci Františku Ferdinandovi. Včera ráno byla v katedrále v Olomouci slavnostní bohoslužba a obrovské množství lidu přijalo Eucharistii. Antiklerikálové byli velmi zaneprázdněni snahou narušit kongres.⁴⁶

Oba katolické sjezdy byly velkým úspěchem arcibiskupa. I když výše se objevují první výtky vůči jeho osobě a povaze, úspěch kongresu převážil. Státní sekretář kardinál Rampolla v odpovědi na zprávu o katolickém sjezdu v Olomouci vyřídil nunciovi díky za zprávy i od papeže a zároveň vzkázal

⁴⁴ Srov. ASV, fond Arch. Nunz. Vienna. Borso 706, f. 162–163v; Taliani, 4. 9. 1901.

⁴⁵ Kostel přímo sousedí s budovou semináře.

⁴⁶ ASV, fond Arch. Nunz. Vienna. Borso 701, f. 474r–475r. Taliani, 9. 9. 1901.

pochvalu pro arcibiskupa Kohna. Svatý otec si měl být vědom velkého podílu arcibiskupa na úspěšném konání katolického sjezdu.⁴⁷

Papež Lev XIII. u příležitosti zakončení katolického sjezdu v Olomouci zaslal Kohnovi krátký dopis. Chválil ho za uspořádání kongresu, že se nelekal obtíží, odhodlal se k tomuto úkolu k prospěchu duší a jeho dlouhodobá práce si zaslouží chvály. Přál mu, aby vynaložené náklady na dílo přinesly hojný užitek. Na závěr udělil jemu a všemu lidu apoštolské požehnání.⁴⁸

Právě i úspěšný katolický sjezd přispěl k návrhu jmenovat Theodora Kohna kardinálem, ze strany Vídně však bylo jmenování odmítnuto.⁴⁹ A byla to právě Vídeň, která preferovala jiného kandidáta.⁵⁰ Ministr kultu to odůvodňoval skutečností, že Slované mají slovanského kardinála v Praze (kardinál Skrbenský z Hříště, pozn. aut). Závažnější důvod však byla skutečnost, že v olomoucké arcidiecézi měly nastat velké obtíže v souvislosti s tendencemi proti arcibiskupu Kohnovi. Ty byly způsobeny zvláště jeho ultranezávislostí a také trochu přezíravostí vůči všem ostatním.⁵¹ V případě Kohna nuncius výslovně zmínil narůstající antipatii a nepřátelství mezi arcibiskupem a diecézí, duchovenstvo nevyjímaje.⁵²

Situace se nakonec zhoršila natolik, že v březnu 1904 podal arcibiskup Kohn v Římě svoji rezignaci na olomoucký arcibiskupský stolec.⁵³

Zmínovaná žádost arcibiskupa Kohna o encykliku o nacionalismu byla realizována v podobě „pouhého“ apoštolského listu Lva XIII. z 20. srpna 1901. Tento list však ke zklidnění vypjaté národnostní situace nepřispěl. Podobně i oba katolické sjezdy, které arcibiskup Kohn uspořádal, ač měly zdařilý prů-

⁴⁷ ASV, fond Arch. Nunz. Vienna. Borso 701, f. 476r. Rampolla, 19. 9. 1901.

⁴⁸ Srov. *Leonis XIII Pontificis Maximi Acta*, Vol. XXI. Romae 1902, s. 164–165. Průvodní list nuncia k papežskému listu u příležitosti konání katolického sjezdu v Olomouci byl odeslán 22. 9. 1901. Srov. ASV, fond Arch. Nunz. Vienna. Borso 701, f. 477r.

⁴⁹ ZLÁMAL, Bohumil: *Kapitoly ze života olomouckého arcibiskupa Dr. Theodora Kohna – neúspěšného mecenáše české univerzity na Moravě*. Vlastivědný věstník moravský, 45, 1993, s. 21; Týž: *Dějiny olomoucké arcidiecéze*, s. 73; KOHN, Theodor: *Lebensdenkwürdigkeiten*. Graz 1921, s. 112–113; ASV, fond Arch. Nunz. Vienna. Borso 690, f. 76r–v. Taliani, 12. 4. 1902.

⁵⁰ Eugen Karl Valussi (1837–1903), tridentský arcibiskup od 1886, ale kardinálem jmenován nebyl. V roce 1902 nebyl jmenován kardinálem žádný z rakouských biskupů, až v roce 1903 Johann Baptist Katschthaler (1832–1914), arcibiskup salzburský od 1900. Srov. SAUER, Edith: *Die politischen aspekte der österreichischen Bischofsnennungen 1867–1903*. Wien 1968, s. 246, 254.

⁵¹ ASV, fond Arch. Nunz. Vienna. Borso 690, f. 73r–74r. Taliani, 8. 4. 1902.

⁵² ASV, fond Arch. Nunz. Vienna. Borso 690, f. 76r–v. Taliani, 12. 4. 1902.

⁵³ Podrobněji ke Kohnově rezignaci srov. JONOVÁ, Jitka: *Theodor Kohn. Kniže – arcibiskup olomoucký, titulární arcibiskup Peleusijský*. Olomouc 2010, s. 147–216 (nepublikovaná doktorská práce).

běh, ke zklidnění národnostní situace nepřispěly. Právě národnostní spory mezi Čechy a Němci nemálo přispěly i ke zhoršování postavení arcibiskupa Kohna v diecézi, které nakonec vyvrcholilo jeho rezignací.

RESUMÉ

KATOLICKÝ SJEZD V KROMĚŘÍŽI A V OLOMOUCI V ROCE 1901 V KONTEXTU NÁRODNOSTNÍCH SPORŮ

Katolické sjezdy byly pořádány v českých a moravských diecézích od konce 19. století. V roce 1901 se rozhodl olomoucký arcibiskup Theodor Kohn uspořádat katolický sjezd v olomoucké arcidiecézi. Nejednoduchá národnostní situace jej vedla k rozhodnutí, že byl uspořádán sjezd zvláště pro české (v Kroměříži) a německé (v Olomouci) obyvatelstvo. Program, výběr řečníků či témat byl prováděn v součinnosti s arcibiskupskou kurií, která dbala na to, aby sjezdy neměly politické vyznění či aby byli upřednostňováni řečníci z arcidiecéze.

Oba sjezdy byly velmi úspěšné, konaly se za hojné účasti lidu, vyzněly v církevním duchu. Určitá nespokojenost byla patrná na straně antiklerikálního tisku. Zároveň se však objevovaly zprávy o sporech mezi arcibiskupem a olomouckou městskou radou. Ani příznivé vyznění těchto sjezdů nezabránilo zhoršování se postavení arcibiskupa Kohna v diecézi, které pak vyvrcholilo jeho rezignací na olomoucký arcibiskupský stolec.

Klíčová slova: Theodor Kohn, olomoucká arcidiecéze, katolické sjezdy, nacionalismus

SUMMARY

CATHOLIC CONGRESS IN KROMĚŘÍŽ AND OLOMOUC IN 1901 – IN THE CONTEXT OF NATIONAL CONFLICTS

Catholic Congresses were organized in Bohemian and Moravian dioceses since the end of the 19th century. In 1901 Olomouc Archbishop Theodor Kohn decided to organize a Catholic congress in Olomouc archdiocese. The complicated national situation led him to the decision to divide the congress in two parts: for Czech inhabitants in Kroměříž and for German inhabitants in Olomouc. A programme, a choice of speakers or topics were created in a cooperation with archbishop's curia, which took care of non-political meaning of congresses as well as non-preferential choosing archdiocese's speakers. Both congresses were very successful, gave the religious impression only and a participation of people was high. However, certain discontentment seemed to be evident in anticlerical print. At the same time, news about conflicts between Archbishop and Olomouc city council appeared. Not even a favourable result prevented worsening Archbishop Kohn's position in the archdiocese, which later culminated in his resignation from Olomouc archbishop's throne.

Keywords: Theodor Kohn, Olomouc archdiocese, Catholic congresses, nationalism

Translated by Mgr. Hana Ferencová

PhDr. Jitka Jonová, Th.D.
Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění
Cyrilometodějská teologická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Univerzitní 22
771 11 Olomouc
Česká republika
e-mail: jitka.jonova@upol.cz